

Om "farbror Dan", musikteater med gruppen Pajso för å.k. 3 - 6

"Nu ska jag berätta för er om farbror Dan. Det finns många berättelser om honom, och många som kan berätta, men det här är min berättelse.

Jag heter Maria och jag har känt farbror Dan ända sen jag var en liten flicka, eller, jag tror att jag känner honom men egentligen är det inte så för han dog långt innan jag föddes. Tänk att någon som är död kan vara så närvarande så man tror att han lever. Alla runt mig pratade om farbror Dan när jag var liten.

Det var så här; han skulle precis flytta in i en liten stuga som står på vår gård i byn Gonäsheden i södra Dalarna. Min pappa Börje var då 7 år och han och hans sju syskon hjälpte farbror Dan att måla och tapetsera, en dag åkte Dan till Stockholm och sen kom han aldrig mer tillbaka."

Det här är historien om honom, som vi kallar farbror Dan, och hans dotter Monika som föddes efter hans död. Det är också historien om pojken Börje och en liten stuga, evigt sammansvetsade med farbror Dans och Monikas öde. Det är dåtid och nutid, det är dikt och det är verklighet.

För 100 år sedan dog en av landets mest älskade diktare, Dan Andersson.

Det var natten mellan den 15 och 16 september 1920 som han förgiftades på ett hotell i Stockholm. På den tiden tog man bort vägglöss med en speciell gas, den var farlig att inandas så man tejpade igen alla glipor i rummen så att gasen bara var kvar inne i rummet där vägglössen fanns. Efter ca fem timmar var allt färdigt och då skulle man vädra allt, till och med madrasserna skulle ut och vädras. Det hotellrum som Dan Andersson skulle sova i, gasades och vädrades precis som man skulle göra. Det var bara det att rummet var så litet så städpersonalen hade svårt att få ut den tunga resår madrassen, i den stannade gasen kvar. När Dan somnade på kvällen så andades han in den luktfria giftiga gasen Vätecyanid och sen vaknade han aldrig mer. (Mannen i rummet bredvid dog på samma sätt, han hette Elliot Eriksson, jobbade med försäkringar och kom från Bollnäs.)

Dan Andersson blev en känd författare först efter sin död, det var så dags då...

Dan Andersson föddes den 6 april 1888 i det gamla skolhuset i byn Skattlösberg i Grangärde finnmark, några mil nordväst om Ludvika. Dans föräldrar var småskollärare (men när en kvinna gifte sig och fick barn så fick hon inte fortsätta att jobba så det var bara Dans far Adolf som jobbade som lärare, inte hans mor Augusta). De var fem syskon och de flesta var musikaliska och kunde spela. Dan spelade fiol, gitarr, tvärflöjt och luta bl.a. De hade inte mycket pengar men de klarade sig genom att göra olika arbeten, t.ex. laga skor, kola, hugga timmer m.m. De drömde om ett bättre liv och funderade på att emigrera till USA. De övade engelska hemma och så skickades Dan iväg för att undersöka saken, han åkte ensam med båt över Atlanten och tog sen tåg till sin faster och farbror som redan bodde där. Han var bara 14 år och var borta i åtta månader. Det var verkligen inte bättre där så han fick åka hem igen och familjen blev kvar i Dalarna.

Dan gifte sig 1918 med lärarinnan Olga Turesson, dottern Monika föddes 16 mars 1921. Olga dog 1948, Monika dog 2009.

Diskutera:

Läs gärna dikten "Sizzi från Lasso", vem var det som dog här? Vad händer när man väljer att skriva en berättelse i diktform?

Det finns många vackra och dramatiska dikter av Dan Andersson, ibland dyker det upp ord som är förhöjda, gammalmodiga eller påhittade, vad händer med den som läser när man stöter på såna ord?

Vad är skillnaden mellan att läsa tryckta böcker och läsa från en skärm?

Exempel på välkända dikter av Dan Andersson:

- Omkring tiggarn från Luossa.
- En spelmans jordafärd
- Jag väntar...
- Jungman Jansson
- Per Ols Per Erik
- Till min syster (skriven till lillasyster Anna på hennes födelsedag)

Dan Andersson är mest känd för sina dikter men han har även skrivit romaner, kåserier, tidningsartiklar, brev m.m. Allt (fast det vet man ju inte) finns samlat i böcker.

Bra att veta: *Luossa* är ett torp som familjen Andersson hyrde i Skattlösberg *Pajso* är namnet på den lekfulla å som rinner genom Grangärde finnmark i södra Dalarna. Dan Andersson har skrivit mycket om Pajso, ett vattendrag kan alltså inspirera till att skriva dikter.

Namnet *Skattlösberg* kommer av att den som bröt ny odlingsmark blev befriad från skatt ett antal år.

Om ni skriver eller ritar något så blir vi hjärtans glada över brev!
Hälsar Maria Norgren & Mats Himmelstrand i Musikteatergruppen Pajso

Och om ni undrar över något så ring Maria på 070-4528317 eller mejla till kontaktaoss@pajso.se
Maria Norgren, Gonäsheden 19, 771 94 Ludvika
www.pajso.se
www.gamlastugan.se

Sizzi

Han föddes vid Lasso, där löjorna simma
i vågor, som glittra likt pärlor och vin.
Han kom i det gulaste månljusets timma
till stränder, där ängsgräset blommar som
lin.

Han döptes av vinden, som for genom
gräset,
till "Sizzi av Lasso" av springarnas ätt,
men kallades hare av folket på näset
och dömdes till döden av jägarnas rätt.

Och dagögat, höken, såg skarpt där
neröver:
"Det rör sig, det prasslar i strandlinjens
blom,
jag seglar väl ner när ett mål jag behöver,
jag skjuter - det kan ej bli värre än bom!"

Och nattögat, räven, gick fram och gick
åter:
"Kan undra var Sizzi i kväll håller till?
Kan undra om liten går vilse och gråter,
han kan dock få sällskap i natt om han
vill."

Men Sizzi gick glad genom ängar och
hagar
och gömde sig djupt in i Råmyra skog,
och bort flögo sommarens rosiga dagar,
och Sizzi fick leva, förunderligt nog.

Och vintern slog bro mellan stränder och
öar,
där lövskogens grönska låg vissnad och
strödd,
och vit över slogar på infrusna öar
och vit över ängen, där Sizzi var född.

Då travade döden en dag genom skogen
med herregårdskoppel och blanka gevär,
och jakten tog fart uppåt Hagbergaslogen
och gick nedåt Lasso och stannade där.

Där hörde vi ekot av smällarna sjunga
kring Lasso, kring dalen och skogen och
sjön,
där fick han ett skott genom flåsande
lunga
och blodet rann rött på den gnistrande
snön.

Vid Lasso, där isarna råmande brista,
vid foten av Kvarnklintens vissnade fur,
där tumlade Sizzi omkring i det sista,
där stannade drevet, där blåstes i lur.